

Loopsloten

Constant Willems

Wij, leden van de Werkgroep Bouwhistorie van de Historische Vereniging Zutphen, letten op van alles als we op onderzoek gaan in panden in de binnenstad. En worden er bijzondere dingen ontdekt, dan leggen we die met plezier uit aan de bewoners.

Bij een slot met gewone, alledaagse deurkrukken opent die deur zich na het naar beneden duwen van de deurkruk, tot zover niets bijzonders. Maar in oude paneeldeuren zijn soms nog oude sloten achtergebleven die de deur ook openen na het omhoog duwen van de kruk. Deze bijzondere sloten verdwijnen haast ongemerkt uit de deuren.

Palmhout

Wat is er nu precies aan de hand? Vroeger hadden de meeste deuren geen deurkrukken maar knoppen. Die waren vaak van palmhout en in de meeste gevallen prachtig van vorm. Het nadeel van die knoppen was dat je nogal wat moeite moest doen om de deur te openen. Je kon er bijvoorbeeld niets mee als je je handen vol had. Met een deurkruk gaat dat wel; je leunt gewoon met je elleboog op de kruk en de deur opent zich. Knoppen waren dus gedoemd te verdwijnen, maar in enkele gevallen zijn de daarbij behorende sloten blijven zitten. Wij vinden als werkgroep dat dit ook een stukje bouwhistorie is en dat het waardevol is om die sloten te handhaven.

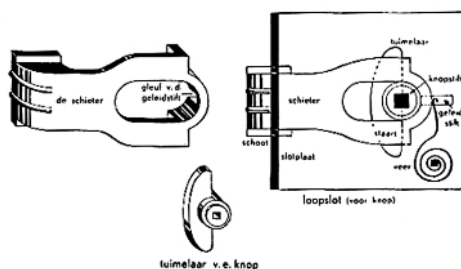
Tuimelaar

Zo'n slot, een 'loopslot' zeggen we eigenlijk, had als bijzonderheid een tuimelaar in zijn technische binnenste. Op de tekening is dat te zien. Bij het draaien van de knop beweegt de schieter naar achteren, de deur opent zich, en daarna drukt een veer de schieter weer terug. Draaien kan dus in twee richtingen; bij een modern slot kan dit alleen maar door het naar beneden te duwen. Hebt u met

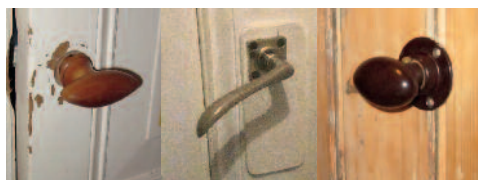
zo'n oud slot te maken, dan kunt u de kruk, of de knop als die er nog aan zit, naar beneden en naar boven bewegen; in beide gevallen gaat de deur open.

Wanneer deuren in uw huis dus een dergelijk slot hebben, dan kunt u er zeker van zijn dat daar ooit een knop op zat. Vaak is de knop vervangen door een kruk en dan zult u zien dat die kruk door zijn gewicht wat doorhangt. Het was ook nooit de bedoeling van de uitvinder dat daar een kruk aan kwam te zitten, de veer was daar gewoon niet op berekend.

Woont u in een oud huis met paneeldeuren, kijk dan eens of de originele loopsloten er nog in zitten. En... koester ze! ●

Het principe van een loopslot. (uit: R. Jellema e.a., *Bouwkunde voor het Middelbaar Technisch Onderwijs*, 1948)

Links: een houten deurknop; midden: een deurkruk op een oud loopslot, de kruk hangt door; rechts: een knop van bakeliet op een opgeklampte deur. (foto's: auteur)